

Ksaver Meško | Eno noč in en dan

Odlomek iz »Mojih spominov«

I.

Tretjo adventno nedeljo, 14. decembra 1941, smo nekoliko po sedmih zvečer prišli trije, Slovenec g. Milko Ozvatič, bivši učitelj, zdaj pri srbskih dobrovoljcih, sedemnajstleten srbski dijak in začetnik Dušan in jaz, do bosenske postaje Mešiči-Rogatica, a je Rogatica precej oddaljena od postaje. Utrujeni, precej mokri, v enem neštevilnih predorov smo se, bilo je že v mraku, plazili po kolenih in po trebuhu, skoraj pol metra ledu je bilo v njem, voda je morala iz Drine nekako prodirati vanj; in lačni, jedli nismo ves dan razen malo kruha, ki smo ga zjutraj dobili v glavnem stanu v Sjetlini za na pot; oprtnik sem nosil jaz, sem pravilno računil: »Saj bo kmalu lažji.« Toda težji je bil tisti vojni kruh v želodcu kot v oprtniku. In strupeno žejo je delal. Nisem pijanec, upam, dasi se kozarca vina ne branim — čemu? dar božji je! A tedaj sem si bolno želel: »Da bi mi dal zdaj kdo četrtinko vina, neskončno hvaležen bi mu bil; za pol litra še bolj.« V Mešičih sem izpil poldrug liter vode in prigrizoval ta kruh. G. Ozvatič, ki je pil samo, če je izvirala voda kje ob tiru iz gore, me je drugi dan, ko se v Medjedji spet nisem mogel napiti, poučeval: »Brez potrebe ste tako hvalili pri tej hiši vodo, saj je iz potoka. In prav zraven so ležala čreva« — kolinali so v hiši — »in razna druga nesnaga.« — Postajalo mi je slabo. — »Tako dobim še legar.« — »Tega se spet ni treba bati,« me je hitro potolažil. »Dobi ga samo, kdor misli, da ga že ima.« — »Tedaj ga jaz že ne maram. Je drugih težav dovolj.«

V Mešičih je bilo vse prenapolnjeno, razni oddelki so se iz Bosne vračali domov v Srbijo, zlasti velika četa iz Čačka. Tako smo trkali od hiše do hiše brez uspeha. Naposled so se nas usmilili in nas sprejeli v glavni prostovoljski pisarni, prej je bila menda pisarna električne centrale — strahotno je bilo pogledati razne velikanske stroje in kotle, vse podrto, razmetano, mogočna železja, zvita od bomb kakor vršina gož, vse uničeno! Spet sem se s težkim srcem povpraševal: »Ali je tako uničevanje res modro ali celo potrebno?«

V pisarni ni bilo preveč napačno. Nekateri so precej dolgo v noč kvartali, nekaj kratki so se začeli malo prepirati, in se je eden vedno hudoval: »Ne uganjajte tu politike!« Neki gospod je ves večer tipkal, kadar je nehal, se je začel drug učiti, in je šlo zelo počasi: tip-tip, tip-tip-tip. Zdaj in zdaj je zazvonil telefonski zvonček. Srbi so prihajali in odhajali. V sosednji sobi je bila mlada gospa z dvema otrokoma.

Mi smo prisedli k železni pečici, da bi se malo ogreli, nekoliko si posušili premočene čevlje. G. Ozvatič in Dušan sta razgrnila koce po tleh, legla, položila glave na oprtnike, že spala. »Srečna mladina!« sem si mislil, ko sem ju gledal. Jaz sem sedel na stolu, včasih malo zadremal. Opolnoči je gospod Milko, vedno zame skrbeč, vstal, me povabil, naj bi legel zdaj jaz na njegovo mesto. Branil sem se, mislil: »Mladina rajši spi, naj si odpočije!« Pa pravi starec ob peči, ki je zdaj pa zdaj priložil kako polence: »Lezite! Sicer jutri ne vzdržite do Višegrada. Je daleč.«

Legel sem.

II.

Rekli so nam, da bo drugo jutro ob kakih sedmih morda peljal vlak — dobrovoljski vlaki so bili to, ki so prevažali dobrovoljce in njih vojni plen med nekaterimi postajami, ki leže na istem bregu Drine in torej ni bilo treba čez mostove, ker so ti skoraj vsi poškodovani. Razveselil sem se. G. Ozvatič pa je modro in previdno to veselje takoj nekoliko ohladil: »Dokler vlaka ne bomo na postaji videli, se ni treba veseliti. Tukaj je vse zelo nezanesljivo.«

Zjutraj sem videl, kako modro je govoril: vlaka res ni bilo!

Bili smo že pred sedmimi na postaji. In še neka četa, kakih petnajst mož. Čakali smo nekaj časa, toda vlaka od nikoder, tudi nikake napovedi, da namerava priti. Tako smo obupali. Srbi so posadili mladega, v nogo ranjenega narednika na lepega belega bošnjaka, se napravili na pot po železniškem tiru, mi za njimi. A ker so z ranjencem počasi hodili, smo jih pustili, šli naprej.

Zdaj smo hodili vso pot ob Drini. Kolikor dalje smo prišli, toliko više nad njo je speljana železnica. Obzidana in zavarovana proti reki z mogočnimi podzidki, ki zdaj poševno zdaj strmo navpično padajo v globino k reki. Občudovanja vredno delo! Drina čudovito lepa kakor Sava na Gorenjskem; čista, da je videti kamnito dno, na globljih mestih, v ožinah, modra kakor Adrija. Ob robu tira, vsaj na nekaterih krajih, ozka steza. Miada gospoda sta brezskrbno stopala po nji — skoraj pogledati ju nisem smel, vsakikrat me je streslo: »Zdaj in zdaj bo zdrknil kateri v globočino.« Jaz na nevarnih mestih nisem upal iti niti med tirnicami: čisto na drugo stran sem se umaknil, stopal tam po snegu in ostrem kamenju. — »Hodite rajši med tračnicami, tam se preveč upehate!« sta mi prigovarjala. Pregovorila me nista; tudi jima nisem maral razlagati, menda tega umela ne bi, smešno bi se jima dozdevalo, s kako strašno mamečo privlačnostjo me vabi to šumenje tam spodaj in pogled na to krasno vodo: kar omahnil bi dol v strugo.

Drina čudovito lepa, a vse drugo tukaj — divje! Narava in življenje.

Na prvi postaji po Mešiči, v Dubu, smo si šli ogledat notranjost postaje; vse seveda odprto, vse, vrata, okna, in vse drugo razdežano. Medtem je že prišla tudi četa, ki smo jo pustili za seboj. Ko so si zvilili in prižgali cigarete — saj to je prvo, če dva kje skupaj prideta — smo šli skupno dalje.

Takoj za postajo tir okrvavljen, med tirnicami in ob njih leže koski obleke in mesa, star turški fes; čez kakih osemdeset korakov sredi tira razmesarjeno truplo. — »Ah, neki Turčin!« pravi Dušan čisto hladnokrvno. Gremo še nekoliko. Kake tri korake od proge leži mož velikan v lepi bosenski obleki, s široko razprostrtimi rokami, z zdrobljeno glavo.

Kake žaloigre so se pač pred kratkim, morda v pretekli noči, odigravale v ti gluhi, s svojo zapuščenostjo tako grozeči samoti? Ali je šel Turčin prostovoljno v smrt? A zakaj bi iskal priložnosti za to tako daleč od sveta? Ga je dohitel vlak na poti? Ali so ga iz vlaka vrgli? In tisti velikan? S kom je imel take račune, da leži zdaj tu, tako močan in vendar brez moči? Kje je njiju dom, kje družine? Ali in kdaj bodo izvedeli, da ležita tu v tihi soseski med grozečimi gorami? ... Molčita mrtveca, molče gore naokrog, molči gluho-nema samota.

Zalosten je bil pogled na mrliča, žalostnejši na žive. Odtrgal se je iz skupine pred nami mladenič, petnajstleten, šestnajstleten morda, pohitel k mrliču, smehlja se si ga ogledoval, kar poskakoval je okrog njega. Ko je pohitel za tovariši, jim je srečno se smejoč nekaj pripovedoval — tako lepo in veselo se mu je dozdevalo vse to. — »Ubiti zdaj človeka, je, kakor bi si jaz cigareto prižgal,« nama je z g. Milkom razlagal brivec v Užicah, ko sva prišla tja in, šla v brivnico, da bi naju malo v Evropejca spremenili.

Bral sem v mladih letih nekoliko Karla Maya, dasi nisem bil preveč navdušen zanj, nič posebno verjetne se mi niso zdele tiste divje dogodivščine, ki jih je prevejani Nemeč v »Po deželi Skipetarov« in v drugih knjigah tako živo opisoval, sedeč doma v prijazni sobi, ob udobni pisalni mizi z atlantom pred seboj. Zdel se mi je mož tudi, odkrito povem, preveč pobožnjaški; pobožnost je lepa krepost, pobožnjaštvo, ki se tako razkazuje, kakor kaže berač svoje rane, odbija. Zdaj pa sem se vendar spominjal tistih potopisov, ker sem sam hodil enaka pota, doživljal take krvave dogodke, kakršne si je mož v Nemčiji samo izmišljal.

Divja tudi narava. Ozke soteske in tesni, da se Drina vije skozi nje le s težavo in kakor srdeča se; na obeh straneh kipeče gorovje, železnični tir na več krajih iz skalovja izsekan. Večkrat smo se ustavili, strme opazovali grozeče rdeče pečine; v njih votline, naravne ali kje visoko gori umetno izdobljene,

z ozko lino ali dvema, skozi katere so najbrž begunci, hajduki, maščevalci stiskane in preganjane raje, streljali.

Zdaj tu vse mrtvo...

Služba železniških uradnikov mora biti v teh odsvetnih krajih strašna. Postajno poslopje, okrog hiše nekaj korakov sveta za majhen hlev in skromno drvarnico, pod njimi šumeča Drina, na drugi strani tik ob tiru donebesne gore; osem do deset kilometrov do sosedne postaje, prav tako samotne in puščavniške, sicer nikjer hiše, nikjer žive duše — strahotno! Zdaj vse postaje razdejane, vsaj zelo poškodovane, zapuščene, mrtve. Kakor bi bili vstopili v mrtvašnico, nam je bilo, če smo šli v kako postajo, ogledovali tam aparate, s katerimi je uradnik spremljal vlak, zdaj poškodovane ali skoraj čisto razbite; ogledovali zaostalo pohištvo, ki je čepelo tam, kakor bi se bilo potuhnilo, da ga ne bi vsega razbili in ga je zdaj strah te grozne samote in tega nesmiselnega razdejanja.

III.

Ta dan nas je spremljala nesreča: dvakrat smo za nekaj minut zamudili vlak, ki bi nam vsaj nekoliko prikrajšal in olajšal pot.

V Ustipračih, menda drugi ali tretji postaji za Mešiči-Rogatico, so Srbi, ki smo hodili z njimi, ostali lepo na postaji in čakali, če bo prišel od kod kak vlak. Mi trije smo šli v vas, če bi dobili kje kaj toplega, bili smo seveda na tešče. V šoli bi bilo kaj, nam je povedala majhna deklica, tam kuhajo za dobrovoljce. Smo šli tja. Kuhar se je od začetka silno rotil, da pri živem Bogu nikjer ničesar nima. G. Milko, ki je taka svečana zagotovila pač že dobro poznal, ga je mirno poslušal, naposled pa mu je prijateljsko prigovarjal: »Poglej, poglej, brate, morda pa vendar kje kaj je!« To je tudi kuharja omečilo; prinesel nam je iz neke precej umazane luknje, nekak kurnik je moral biti, skledico ričeta. Posedli smo v kotu dvorišča na polomljene in nevarno se gugajoče stole, zajeli — dobro sicer ni bilo, neprijetno osladno; oni trije so se pogovarjali, jaz poslušal, kar je zmeraj prijetneje in tudi varneje kot govoriti.

Zahvalili smo kuharja, ki je postal med pogovorom prav prijazen in domač, napotili se proti postaji, a toliko, da smo naredili nekaj korakov po cesti, čuj, oster žvižg lokomotive! »Pa nam vendar ni vrag ušel?« se je na glas ustrašil g. Milko, midva z Dušanom prav tako hudo, če ne bolj na tihem. Pospešili smo korake; pa nam je prišel naproti mlad železniški uradnik in nam obžalovaje naznanil: »Vlak je pravkar odpeljal.« Prišel je bil medtem po stranskem tiru, iz Foče menda, Srbe naložil, se z njimi odpeljal; mi smo pa žalostno stali na cesti in molče premišljevali, kako drago smo plačali tisti ričet.

Ni bilo druge pomoči: peš dalje!

Uradnik na postaji nas je še prijateljsko poučil: »Pazite na poti — vlak se bo v kratkem vračal!« Res smo hodili previdno zlasti ob ovinkih in v predorih, ki je bil menda vsakih sto korakov eden.

Na postaji Lučevo smo videli pred seboj predor, ki se je, kakor je vse kazalo, vil skozi prevrtano pobočje gore daleč dol ob reki. Tedaj sem zaprosil g. Ozvatiča: »Kaj, ko bi tu počakali? Vlak bi nas mogel dobiti prav v ti luknji, silno dolga se mi zdi.« — »Tudi mene je že skrbelo, počakajmo!« je rade volje pritrdil g. Milko. Sedli smo, molče si ogledovali samoto naokrog, poslušali, kako se je odkrušil kje kak kamenček, trkljal se po hribu navzdol, ob progih se ustavil, poslušali skrivnostno, skoraj grozečo pesem Drine pod nami, po kateri je plavalo, kakor so nam med potjo pravili, zadnje čase toliko trupel mož, žen in otrok...

Nismo sedeli še dolgo, kar vlak res zaslišimo; čez nekaj časa prisopiha iz gore za njim se je še dolgo valil gost dim iz žrela rova — še zadušili bi se bili lahko, če bi se z vlakom v njem srečali. Predor res dolg, vendar ne pretemen, ob straneh sta izsekani dve obsežni odprtini, skozi kateri je bil čudovito lep pogled na Drino globoko pod nami.

Ko smo stopili spet na prosto, smo zagledali slikovit prizor: globoko spodaj, na desnem bregu — na drugi strani je med strugo in goro ozek pas ravnega sveta — je stal ob obrežju precej velik čoln. Otroci v pisani turški obleki so izkladali iz njega zavoje — morali so biti begunci — nekateri so se z njimi obloženi povzpenjali med redkimi gabri in bukvami že gor po strmi gori, njih mladostno čebljanje je kakor prijetni zvončki zvenelo po molčeči gorski tišini. Ob čolnu sta na podrtem drevesu sedela dva Turčina z mogočnima rdečima turbanoma na glavi. Kakor začarani smo vsi trije postali, molče gledali slikovite skupine. Kar sem videl, da eden Turčinov počasi sega po puško, naslo-njeno ob deblo tik njega. »Pozna Srbe gotovo po obleki,« sem pomislil, »in Bog ve, če nima kakih še neporavnanih računov z njimi? Mogoče je tu v navadi še krvna osveta? Ali se nas samo boji? Če nameri na nas, bo najbolje, da kar naglo omahnem na drugo stran tira.« Opazila sta, kaj dela Turčin, gotovo tudi spremljevalca, molče smo šli naglo dalje.

Podoben prizor, le ne tako slikovit, pač pa žalostnejši, malo pred prihodnjo postajo, pred Medjedjo. Pod prav obsežno, a strahotno razdejana vasjo — edino mošeja se je zdela nepoškodovana, vsaj od zunaj — je stala ob Drini skupina muslimanov, med njimi Srb s puško, v reki velik čoln; na drugem bregu med njivami gor po hribu dolga vrsta žensk in otrok, s culami v rokah, na ramah in hrbtih težke vreče, velike zavoje: vse se je selilo, vse bežalo, vse iskalo novih domov. Toda od česa bi ti ljudje v gorah živeli?

Malo pred to nesrečno vasjo smo prišli do samotne hišice med železnico in Drino. Zelo preprost dom, a nepoškodovan, ob njem dve njivici, na eni je še stalo suho koruzinje. »Malo pogledam v hišo,« si je domislil g. Milko. Precej dolgo ga ni bilo nazaj. Ko je prišel, pravi: »Katoličani so bivali tu.« — »Kako to veste?« — »Po križu in podobah na steni sem spoznal.« — Pokazal nama je tudi fotografijo, ki jo je našel v hiši in vzel s seboj, v Klevelandu v Ameriki posneto, kakor smo spoznali iz vtisnjenega fotografovega naslova. Dva fanta, dve dekleti, vsi sicer v gosposki obleki, a izrazito naši, slovenski obrazi. Če niso bivali tu kaki naši izseljenci, ki so iskali kruh v Bosni, pa so otroci iz te samote in tega siromaštva zbežali v Ameriko, od koder so domačim to sliko poslali? A kje so zdaj stanovalci te hiše? So se srečno rešili pred burjo, ki je vihrala zadnje čase po teh nesrečnih krajih? Ali so odplavali mrtvi po Drini kakor toliko drugih? Morda so pokopani kje tu v bližini hiše? Molk naokrog kakor na grobovih o polnoči...

Tu smo doživeli novo nesrečo. Nekoliko iz vasi smo prišli, odprl se nam je lep razgled na dolg železni most čez Drino, in čudo, nepoškodovan! Na desnem bregu je pravkar stal vlak, tik pod goro je postaja, da je stal pred postajo samo stroj, skoraj vsi vozovi na mostu. Gost dim se je dvigal iz lokomotive, vsak čas bo zabrlizgala, se premaknila, vlak odpeljala. Pohiteli smo. Trije vaški dečki, gredoči za nami, so nam klicali, naj ne hodimo skozi predor pred nami, ampak po bližnjici spodaj nad strugo. Res smo se spustili vsi v naglici navzdol, sreča, da ni kateri v reko zdrknil, skoraj gotovo bi bil ta »kateri« jaz! Že smo bili tik pod mostom, kar je zarezal v zrak oster žvižg — kar pretreslo nas je, ko smo videli, kako se je vlak zganil, počasi lezel v predor ob postaji. Pač kizmet, pisana naša usoda!

Stražnika ob mostu sta obžalovala, da nas nista prej opazila in bi bila vlak zadržala; pa se mi je zelo zdelo, da nas sta, a pač ničesar storila nista. Lepe besede so bile zdaj brez cene: vlaka ni več bilo!

Poparjeni, res slabe volje smo šli čez most. Na drugi strani smo name-ravali seveda za vlakom v tunel, pa sta nam stražnika mahala in klicala, da naj ne, ampak naj gremo na hrib. Precej dolgo smo lezli res po kozjih stezicah, oprijemaje se za grmovje in drevje, navzgor, spet navzdol, kar se je svet pred nami končal kakor odrezan: globočina kakih pet metrov je zazijala pod nami, bili smo spet pri progi in reki. »Tu dol vi ne pridete,« je modro, a obžalovaje omenil g. Ozvatič. »Menda tudi vidva ne s celimi udi,« sem na tihem razmišljal in obupno strmel na železnico in reko.

Ni bilo druge pomoči — nazaj! Bog ve, ali smo pravo pot izgrešili, ali sta nas stražnika malo potegnili. S težavo, loveč se za vsak grmiček, da se ne bi spodrsnili in se zvalili v globočino, smo lezli spet navzgor. Po nepotrebnem smo zapravili pol ure za nas dragocenega časa!

Korakali smo molče, nič veseli. Noč je bila blizu, a Višegrad, obmejno mesto, kamor bi naj nocoj še prišli, še silno daleč. Slišali smo, da po sedmih zvečer ne puste nikogar v mesto, straža strelja, ne da bi prej klicala in opozorila. Hudo nas je skrbelo, dasi nas je g. Milko tolažil: »Bomo nekako že naredili.«

Proti večeru smo na neki postaji malo počivali, si žalostno razdejanje ogledovali. Kar smo zagledali prihajati po tiru kakih šest ali sedem mož; veliki, koščeni, silno resnih, da ne rečem divjih obrazov, seveda vsi oboroženi, brez puške, revolverja in še kakega bodala tam doli tako ni bilo nikogar več videti. Nekako hladno mi je postalo pri srcu: kakšni ljudje so, pravični ali razbojniki? Gore so okrog nas, pod nami voda, samota okrog in okrog, da na svetu ne hujše. Če nam poreko: »Neprijatelji ste nam, mi smo zdaj vaši sodniki« — in nas pomečejo v to strašno Drino? Kdo bo videl, kdo vedel? Še sonce skoraj ne posije v te tesni, da bi kaj izdalo. Edino nebo je nad nami, mirno, molčeče, visoko, obupno visoko. Če bi to kdaj izpregovorilo, na ta ali drug način, na tisočero načinov mu je mogoče. Sicer bo govoril samo molk: nikjer nas več ne bo!

Vendar ni bilo tako hudo. Bila je menda samo nekaka izvidniška četa, domačini, Bošnjaki, resni res zelo, a sicer dobri. Ko so se z g. Ozvatičem pogovarjali, sem slišal, da je eden rekel: »Če bi 'čika' ne bilo, bi bili mi že vsi mrtvi.« Že prej mi je g. Ozvatič pravil, da neki 'čika' Srbe nekako na novo organizira. Ni pa sam prav vedel, kdo je ta 'čika'.

IV.

Noč je bila, ko smo prišli do majhne postaje. Ob tiru voziček, kakršnega rabijo progovni delavci. »Na tir ga spravimo in se popeljemo,« sta takoj sklenila tovariša. Ugovarjal sem: »Z vozom vred lahko zdrknemo v Drino.« A sta bila dva proti enemu, kaj sem hotel, lepo vdati sem se moral.

Toda toliko, da smo ga s težavo porinili na tirnice, je zažvižgal nekje pred nami vlak. Kar vroče nam je postalo: »Hitro dol z njim!« Z vsemi močmi smo se uprli vanj, ga res naglo spravili na prejšnje mesto. Toda vlaka od nikoder! Le neba luč je slabo brlela v temi pred nami.

Pustili smo mrtvo postajo v njenem nemem miru, pustili zapuščeni voziček, šli dalje v temo. Spet predor. Ko smo stopili iz njega, smo zagledali pred seboj veliko črno pošast: vlak, ki smo ga bili prej zamudili. Pred njim razdrt most, pa je moral seveda obstati.

Na drugi strani mosta velik ogenj. Pa nam je od ognja nekdo klical, naj ne hodimo čez most, je prenevarno, ampak po stopnicah dol proti reki, spodaj da je drug, začasen most. Po tem, za silo je bil zbit iz brun, smo prišli čez šumeč gorski potok. Potem spet gor.

Zagledali smo ob ognju kakih pet italijanskih vojakov in enega železničarja. Preden smo stopili k ognju, sem poskušal pri g. Ozvatiču: »Kaj, če bi ostali čez noč tu pri vojaki? Do Višegrada je še tako daleč!« (Bilo je še vsaj osem kilometrov.) — »Ali hočete zmrzniti?« — »Če vojaki ne, še mi ne bomo.« — »Oni so vajeni, vi ne!« — Gotovo si je gospod Milko mislil, da sem tako utrujen in zato želim ostati. Pa ni bila utrujenost, strah pred Drino je bil. Naokrog noč, ob eni strani proge mrzlo odbijajoče navpično gorovje, pod nogami polzka pot, spodaj tista pošastno šumeča, demonično vabeča in mameča reka — omahneš, trudni popotnik, v njo, da ne veš kdaj in kako...

Z vojaki smo se prijazno pozdravili, prisedli k ognju, da bi se ogreli. Železničar, pač Srb, nam je povedal, da pride iz Višegrada še vlak po nje in njih plen, naj lepo tu počakamo nanj. Globoko smo si oddahnili, vsaj jaz.

Čakali smo silno dolgo. Prihajali so drug za drugim tudi Srbi, ki jim je čakanje pri njihovi robi postajalo tudi že predolgo in neprijetno. Molče in zlepa so nas izrinili od ognja, da bi se še oni pogreli.

Čez dolgo je zarezal v noč oster žvižg. Takoj smo bili vsi pokonci, razen vojakov seveda.

A je trajalo spet silno dolgo, da smo ves plen naložili, pomagali smo tudi mi trije, smo se vsaj nekoliko pregibali in ogreli. Bog, kaj vse si človek vzame, če je brezplačno! Bili so štirje konji, en osliček, velik kmetski voz — na tem so plen vozili — moški in ženski čevlji, razne cule, ki nisem videl in vedel, kaj je v njih, prazne petrolejske kanglice, ki so bile samo v napotje.

Naposled je bilo vse pospravljeno in smo se tudi ljudje spravili v vlak. A obupno mrzlo je bilo v njem. G. Ozvatič je imel še buren pogovor s poveljnikom Srbov, mladim, zelo lepo oblečenim gospodom. Prišel je nekaj popraševati v naš predel, pa mu je naš vodja, pač že utrujen in vsega naveličan, odgovoril precej osorno. Oni prav tako ali še bolj rezko: »Ali ne veste, da sem poveljnik čete?« — »Moje ne!« — »Vi, sumljivo se vedete.« — Videl sem, kako so mu zaplamele črne oči, in sem že mislil: »Ali bodo govorili še revolverji ali noži?« — A je nekaj časa stal pri vratih, nas predirljivo in nezaupljivo ogledoval, pa molče oddelek zaprl, odšel.

G. Ozvatič in Dušan sta se poslonila vsak v svoj kot in zadremala. Mene je zeblo, da sem mislil: »Če nocoj ne zmrznem, bom morda še nekaj časa živel.« Sezul sem čevlje, drgnil si noge, da bi se vsaj malo segrel. Mnogo pomagalo ni.

Čez dalj časa se je vlak vendar domislil in se leno zganil. Ko smo v Višegradu pozno ponoči izstopili, nas je obstopila italijanska straža in nas odvedla v mesto. —

Pogostoma se s toplo hvaležnostjo spominjam g. Milka Ozvatiča, zvestega in požrtvovalnega spremljevalca in vodnika iz Sjetlina nad Sarajevom do srbskih Užic. Brez njega menda ne bi več gledal domovine ali samo iz nebeških višav, če bi bil namreč srečno tja gor prišel...

Severin Šali

Marjetica

Ljubi? Ne ljubi? — Sem belo marjetko vprašala.

Ljubi? Ne ljubi? — So lističi padali iz rok.

Ljubi? Ne ljubi? — Kot bi se s srcem igrala.

Ljubi? Ne ljubi? — Cvet je začarani krog.

Ljubi? Ne ljubi? — Trgam, kaj bi se bala.

Ljubi? Ne ljubi? — Roža postaja vprašaj.

Ljubi? Ne ljubi? — Roka je v gibu zastala.

Ljubi? Ne ljubi? — Listič je srcu klicaj.

Ljubi me, ljubi! — Roži poljubov sem dala.

Ljubi me, ljubi! — Listič je splaval na tla.

Ljubi? Ne ljubi? — Še bom marjetic iskala.

Ljubi? Ne ljubi? — Ljubim! Zdaj sem odgovor našla.